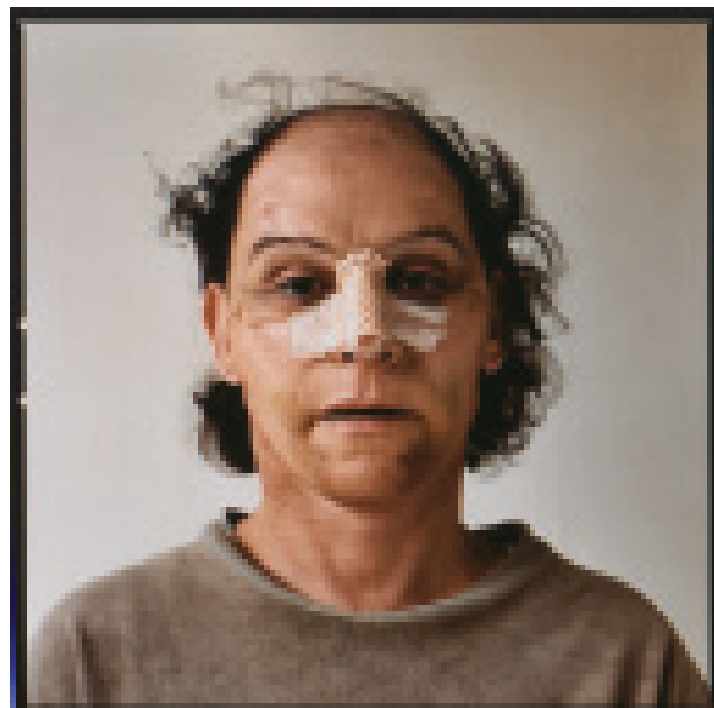
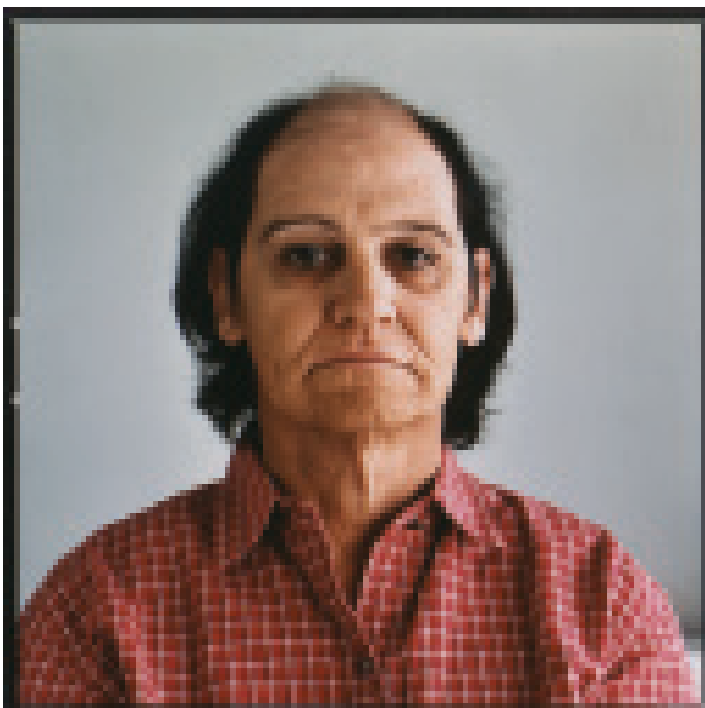

LANDEN OP JE EIGEN PLANEET

ESTELLE SLEGGERS OVER PLANET GENDER

Joke en Mario bewonderen het grote zwart-wit portret dat fotograaf Marc De Clercq van Joke maakte. Vriend Mario is vooral trots op de kerstversiering, die prominent aanwezig is in het beeld. Ook voor Joke is het geen punt dat ze met het portret naar buiten komt met haar verhaal als transseksuele vrouw. “Naar buiten komen moet ik elke dag, hoor.”

Het tafereel speelt zich af begin september, in de wandelgangen van het statige Franciscanenklooster in Gent, waar de Genderstichting haar twintigjarige bestaan viert. Een zestigtal mensen die op één of andere manier betrokken zijn bij de stichting, kunnen er op een rustige manier een kleine tentoonstelling van 'Planet Gender' bekijken. Met dit project leveren journaliste **Estelle Slegers** en fotograaf **Marc De Clercq** een concrete en unieke bijdrage aan het uitdragen van de boodschap dat er een rijk spectrum bestaat aan varianten op de klassieke man/vrouw stereotiepen. Gendervariante mensen vertellen over hun (levens)ervaringen en laten zich portretteren. De gesprekken en de fotosessies resulteren in serene en integere tekst- en fotoportretten, die tentoongesteld worden en gepubliceerd op de website www.planetgender.com. Een aantal van de aanwezigen herken ik van de foto's. Met **Joke** raak ik aan de praat. Ze is bijzonder tevreden over de manier waarop Estelle haar verhaal verwerkt heeft tot tekstportret. *"Je voelt dat ze weet waarover ze het heeft. Haar portretten zijn ook heel eerlijk, niet sensatiebelust."* Die respectvolle manier van omgaan met mensen die 'gender-variant' zijn, zorgt ervoor dat steeds meer mensen zich spontaan melden om deel te nemen aan het project.

Even later krijgt Estelle de kans om aan de aanwezigen haar verhaal te vertellen. Over hoe het Planet Gender project ontstond in de zomer van 2003, hoe het stilaan groeit en wat zij en Marc hopen te bereiken. Het oorspronkelijke plan, dat in 1997 ontstond in Parijs, is documentaires te maken over gendervariatie wereldwijd, onder het motto *'people who cross the border of their gender'*. Bij gebrek aan belangstelling van producers, en dus potentiële financiers, blijft het project dode letter. Als Estelle enkele jaren later via gemeenschappelijke vrienden kennis maakt met fotograaf Marc, wordt het plan nieuw leven ingeblazen. Ze slagen er echter niet in geld los te krijgen. Daarom gaan Estelle en Marc met eigen middelen aan de slag in Vlaanderen en Nederland om een aantal portretten van mensen met een "genderprobleem" te maken. De zeven portretten worden in september 2003 getoond op een internationaal congres over genderysforie in Gent, en worden positief onthaald. **Planet Gender** is geboren.

planet gender

Door gendervariante mensen een stem en een gezicht te geven, wil Planet Gender ertoe bijdragen dat mensen genuanceerder gaan denken over genderbeleving. De

portretten vormen een tegengewicht voor het zeer povere en eenzijdige beeld dat bestaat over transseksualiteit, transgendersisme en interseksualiteit, en voor de vaak sensatiebeluste beeldvorming in de media.

Estelle Slegers: "Marc en ik willen ijveren voor gelijke kansen voor transgenderen mensen. Het project moet nu langzaam groeien. Daarvoor zijn we constant op zoek naar sponsoring. We krijgen inmiddels steun van Gelijke Kansen Vlaanderen en de Koning Boudewijnstichting. We willen het project opentrekken naar verschillende domeinen, en subsidieaanvragen indienen bij de departementen Cultuur, Welzijn en Onderwijs. Tegen volgend jaar willen we een openingstentoonstelling en een reizende tentoonstelling, een infopakket en educatieve pakketten ontwikkelen. Daar verwacht ik persoonlijk heel veel van."

En intussen wordt de website verder uitgebouwd?

"Afgelopen zomer heb ik gesprekken gehad met een nieuwe groep mensen. De nieuwe portrettenreeks die daaruit voortvloeit wordt in het najaar op onze webstek gezet. Begin december lanceren we een geheel nieuwe webstek. Het is een uitstekend medium voor het bereiken van transgenderen mensen. De herkenbaarheid

Laurence, een tweede leven, volle vaart vooruit.

Laurence is een vrouw met een missie. Ze is daarbij uiterst punctueel en huiveringwekkend zelfzeker. Met de nodige flair ging in augustus haar aangezicht onder het mes. Nauwelijks een week na de negen uur durende operatie zit ze opnieuw in haar vertrouwde thuis: oost west, thuis best. Ze is de kaap van 50 net voorbij, maar van plan om er zo snel mogelijk weer in te vliegen. *"Niet iedereen krijgt de kans op een tweede leven"*, zegt ze geregeld.

Het verhaal van Laurence leest u op www.planetgender.com.

Estelle Slegers.

van de verhalen en ervaringen van de geportretteerden is zeer belangrijk voor hen. Het kan ook helpen om te lezen hoe anderen het aanpakken met hun partner, kinderen, op het werk. En voor mensen die nog in de fase van de grote persoonlijke twijfels zitten, kan het aansporen om sneller de stap te zetten naar de Genderstichting. Naast nieuwe portretten komen er ook nieuwe verhalen van eerder geportretteerde mensen, zodat ze gevolgd kunnen worden in hun evolutie. Dat komt de herkenbaarheid voor transgender mensen ten goede, en zorgt ook voor een genuanceerdere, meer waarheidsgetrouwe weergave van een vaak complex proces. Wat we natuurlijk hopen is dat het vergroten van de kennis bij het brede publiek zal leiden tot meer respect en aanvaarding, die gendervariante mensen ten goede zal komen in het privé-leven en in de werkomgeving. Het consequent gebruiken van de term 'gendervariatie' is een bewuste strategie, om het thema transseksualiteit/transgenderisme open te trekken, en zo de discussie te verruimen naar het thema gender in het algemeen. Einddoel is een open, tolerante samenleving waarin iedereen 'gewoon zichzelf' kan zijn."

Als ik het goed begrijp is de term 'gendervariante mensen' een soort koepelterm voor travesties, transgenderen en transseksuele personen. Wat zij gemeenschappelijk hebben is dat zij worstelen met hun genderidentiteit. Voor buitenstaanders zijn deze begrippen best ingewikkeld, lijkt me.

"Het gebruik van de juiste terminologie is

"Het duurt toch wel zo'n drie jaar na een geslachtsaanpassing vooraleer je echt een beetje goed in je vel zit. Tot dan is het een beetje zoeken en experimenteren, en af en toe een flinke uitschuiver maken, zoals te korte rokken dragen..."

belangrijk. De laatste twee jaar is er op dat vlak een enorme evolutie gebeurd. Er is een nieuw vocabularium ontstaan, omdat transgender mensen met hun eigen woorden hun eigenheid willen omschrijven."

Tot voor kort werd de term 'genderdysforie' vaak gebruikt, om te duiden op het conflict tussen het biologische geslacht en de genderidentiteit. Maar 'genderdysforie' is een verouderde term, uit de medische wereld, die inmiddels ook sterk geëvolueerd is, zoals **Dr. Griet De Cuypere** van het Genderteam van het UZ Gent vertelde. Sinds de jaren zeventig wordt homoseksualiteit niet langer beschouwd als psychiatrische stoornis. In 1987 werd ook 'transseksualiteit' uit het handboek met psychiatrische stoornissen gehaald. Momenteel wordt er nog stevig gediscussieerd of genderdysforie of gender identiteitsstoornis (GID) eveneens uit het handboek gehaald moet worden. Omwille van de pathologische bijklank van de term genderdysforie gaat de voorkeur uit naar het woord 'transgender', ontstaan in Amerika als paraplu-naam voor travestie, transgenderisme en transseksualiteit.

Travestie is de behoefte tot het dragen van kleren van het andere geslacht. Het grote verschil met transgenderisme en transseksualiteit is dat de genderidentiteit in overeenstemming is met het biologische geslacht. Een mannelijke travestiet voelt zich met andere woorden wel man. Men spreekt van transgenderisme wanneer de vrouwelijke en mannelijke genderidentiteit in een persoon ongeveer even sterk aanwezig zijn. Een transgender persoon voelt zich man én vrouw, of man noch vrouw.

Hij of zij kan er bewust voor kiezen iets tussen de twee te blijven. Bij transseksualiteit is het conflict tussen het biologische geslacht en de genderidentiteit het grootst. Ook de term 'transseksualiteit' wordt tegenwoordig als verouderd ervaren: de klemtoon komt erdoor automatisch op seksualiteit te liggen, terwijl het daar niets mee te maken heeft. In wezen gaat transseksualiteit over de identiteit van een persoon, wie hij/zij is en hoe hij/zij zich voelt. Een transseksueel is ervan overtuigd dat haar/zijn lichaam niet overeenstemt met hoe zij/hij zich psychisch, sociaal en seksueel beleeft. De enige 'oplossing' voor dit innerlijk conflict is een geslachtsaanpassing. De eerste operatieve en hormonale experimenten dateren van de jaren twintig van vorige eeuw, maar het is duidelijk dat de medische vooruitgang transseksuele personen tegenwoordig een gelukkiger toekomstperspectief biedt. In de jaren '70 moest je nog naar Casablanca voor een clandestiene operatie, tegenwoordig word je begeleid door een interdisciplinair samengesteld 'genderteam' in Gent.

Hoever staan we eigenlijk anno 2004 met de maatschappelijke aanvaarding van transgenderisme?

"De huidige maatschappij lijkt vaak opener en toleranter te zijn dan vroeger, maar ik vrees dat er vooral veel meer individualisme is. Veel mensen stellen zich in wezen onverschillig op. Ze denken '*Doe maar, zolang het mij niet raakt, en zolang de buuren mij niet scheef bekijken.*'

We zouden een volgende stap moeten zetten in het denken over gender, en gendervariatie niet langer louter als een probleem benaderen. Ook de Genderstichting evolueert meer en meer in die richting. Waar vroeger gesproken werd van 'genderproblematiek', streeft men op termijn naar het ingang doen vinden van de termen 'genderthematiek' of 'genderdiversiteit'. Je kan diversiteit ook bekijken als iets positiefs, iets verrijkends, zonder te willen 'deproblematiseren'. Transseksuelen hebben nog steeds een medische, psychologische en sociale lijdensweg te gaan. Begeleiding blijft nodig, zowel voor het individu als voor zijn of haar directe omgeving. Ondanks het streven op termijn naar een ruime maatschappelijke aanvaarding van en begrip voor gendervariatie, moeten er wel realistische verwachtingen nagestreefd worden. Zoals **Frieda** zegt: "*Je proces van transseksualiteit maakt je niet gelukkig. Het*

is niet omdat je alles de rug hebt dat je gelukkig bent. Ik denk dat sommige mensen dat wel verwachten. En dat zijn vaak mensen die achteraf in een put terechtkomen. Eigenlijk verandert dat niet zo veel. Het is gewoon de kers, maar ook niet meer... Ik denk dat de mens zijn geluk zelf maakt."

Uit de tekstportretten blijkt dat transgenderen personen een grote maatschappelijke druk ervaren om te beantwoorden aan het mannelijk of vrouwelijk ideaalbeeld, ook in hun nieuwe gender. Ik heb mezelf er ook op betrappt dat ik transgender mannen en vrouwen beoordeel op de mate waarin ze uiterlijk 'geslaagd' zijn in hun transformatie.

"In besloten kring, zoals tijdens bijeenkomsten van de Genderstichting, durven mensen zich tonen zoals ze zich op dat moment voelen. Dat zorgt voor een bont gezelschap, gaande van een mannelijke man in een rok tot en met een vrouw die vrouwelijk is op een heel natuurlijke manier. Voor die diversiteit moet je respect hebben. Ideaal gesproken zouden mensen zich ook gewoon op straat zo moeten kunnen presenteren. Maar je moet realistisch blijven. Veel mensen kunnen zich in het dagelijks leven niet uiten, omdat ze schrik hebben anders alles wat ze hebben te verliezen. Ik heb enorm veel respect en bewondering voor mensen als **Rosita**, die uiteindelijk de stap zetten, en villa, Mercedes, vrouw en kinderen achterlaten om eindelijk zichzelf te kunnen zijn. Als zo iemand op straat nagewezen wordt, omdat hij of zij niet beantwoordt aan het ideaalbeeld, maakt dat mij kwaad. Voor hen zet ik mij in, met het Planet Gender project, net als voor zij die nog over de streep getrokken moeten worden, trouwens. Het hele proces van geslachtsaanpassende behandeling (psychiatrische diagnosestelling en begeleiding, hormonale therapie en nadien chirurgische ingrepen) neemt enkele jaren in beslag, en daarna begint het pas, dan moet je je constant bewijzen. Het duurt toch wel zo'n drie jaar vooraleer je echt een beetje goed in je vel zit. Tot dan is het een beetje zoeken en experimenteren, en af en toe een flinke uitschuiver maken, zoals te korte rokken dragen..."

"Er bestaat een soort standaardverhaal, met het hele transitieproces als rode draad. Ook zijn er een aantal andere opmerke-

lijke overeenkomsten vast te stellen. Zo speelt bij een substantieel aantal gendervariante mensen, losstaand van het man- of vrouw-zijn/worden, de thematiek van het holebi-zijn: 45% van de man-vrouw-transseksuelen gaan na de overgang een lesbische relatie aan en 35% van de vrouw-man-transseksuelen hebben na operatie een homoseksuele relatie. Maar ieder moet het standaardverhaal op zijn of haar manier kunnen invullen, zijn of haar eigen leven leiden. Iemand als **Phaedra** maakt bijvoorbeeld de keuze om de snelheid van

"De herkenbaarheid van de verhalen en ervaringen is zeer belangrijk. Het kan ook helpen om te lezen hoe anderen het aanpakken met hun partner, kinderen, op het werk."

haar transitie aan te passen aan wat haar partner en kind aankunnen. En **Laurence** wil eerst haar buitenkant in orde brengen: ze ondergaat een *facial feminisation surgery* alvorens de rest van de geslachtsaanpassing te doen. Elk verhaal is uniek."

Jullie zijn momenteel op zoek naar 'vrouw naar man transseksuelen' die willen meewerken?

"Inderdaad, we zoeken nu actiever naar vrouw naar man transseksuelen, omdat die niet zo snel naar voor komen uit zichzelf. Ik heb zo'n vermoeden dat dit komt omdat ze meer 'passabel' zijn dan man naar vrouw transseksuelen. Een vrouw die verandert in een man, integreert sneller en wordt sneller aanvaard door de maatschappij. Vandaar dat zij minder de behoefte voelen en minder bereid zijn hun verhaal te doen. Misschien zijn zij ook gewoon minder in aantal. Het is altijd gevaarlijk om cijfers te noemen, omdat dit al snel het argument aanreikt dat transseksualiteit een 'marginale gegeven' is. Zo zou onderzoek uitwijzen dat 1 op 16.500 mensen een man naar vrouw transseksueel is en 1 op 40.000 mensen een vrouw naar man transseksueel is. Potentieel zijn er dus een zeshonderdtal man naar vrouw transseksuelen in België en ongeveer 250 vrouw naar man transseksuelen. Statis-

tisch gezien dus inderdaad een eerder 'marginale' groep – helemaal niet te vergelijken met het aandeel holebi's in de bevolking. Maar de impact is des te groter. Stel je eens voor dat je in een fabriek werkt, waar een paar duizend werknemers werken. Iemand die daar uitkomt voor zijn homoseksualiteit zal een héél andere reactie krijgen dan iemand die zegt dat hij liever een vrouw wil zijn."

landen op de planeet

De boodschap is duidelijk: genderrechten zijn mensenrechten. Iedereen heeft het recht om, zoals **Jean**, te landen op deze planeet, in zijn of haar eigen(lijke) geslacht. *"Ik heb me nooit thuis gevoeld op deze wereld. Ik voelde me niet lekker in mijn vel en deed de dingen altijd verkeerd. Als meisje was ik te wild, klom in bomen en zo. Mijn moeder vond me veel te energiek. Alles leek altijd fout te gaan. Ik was één brok zenuwen. Ik was nergens op mijn gemak, geen enkel moment van de dag op geen enkele plaats. Nu ben ik geland op deze aarde. Hier hoor ik thuis. Ik laat het nu maar voor een stuk wat het is, ik heb natuurlijk heel veel behoefte aan het doen van mijn eigen dingen. Alles inhalen lukt me uiteraad nooit."*

meer

Nieuwe tekst- en fotoportretten van Planet Gender zijn on-line te bekijken op www.planetgender.com (vernieuwde site vanaf 2 december 2004).

Planet Gender stelt tentoon tijdens de Vrouwendag op donderdag 11 november 2004 in Hasselt.

Op woensdag 8 december is Planet Gender 's avonds te gast in het feministisch café Poppesnor in het Cultureel Centrum van Berchem.

Verder lezen:
www.genderstichting.be
www.vlaamsegenderkring.be
www.genderactiongroup.net
www.continuum.nl

Karin Spaink, M/V: doorhalen wat niet van toepassing is, Nijgh & van Ditmar, 1998.

Caroline De Peuter
foto's Marc De Clercq